

Оксана Коваленко – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри німецької мови і літератури з методикою викладання Криворізького державного педагогічного університету, м.Кривий Ріг, Україна.

Коло наукових інтересів: педагогіка вищої школи, методика викладання іноземної мови, філологія.

✉ oksanakovalenko455@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0001-7279-803X>

УДК [378.147:004]:81'243–051

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-236-240>

ДИГІТАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. Стаття присвячена формуванню іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі. Автором детально висвітлено основний цифровий інструментарій, який використовується для формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців на заняттях з іноземної мови. Описано можливості дигіталізації навчального процесу задля його ефективності.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність; дигіталізація навчального процесу; цифрові інструменти; майбутні вчителі.

Постановка проблеми. Дидактика вищої професійної школи в сучасних реаліях характеризується зміщенням акцентів до компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців, що відповідає вимогам оновлення змісту освіти в Україні та сприяє підвищенню якості навчання.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», де наголошується на необхідності компетентнісного підходу при побудові освітнього процесу у закладах освіти, визначено ключові компетентності, які має опанувати здобувач освіти протягом навчання. Серед них, одну з основних позицій займає формування комунікативної компетентності, у тому числі і з іноземної мови (Закон України, 2014).

Глобалізація розширення міжнародних зв'язків між країнами та доступ до міжнародного ринку праці підвищують роль вивчення іноземних мов в Україні. А правильно та ефективно організований процес навчання у закладах вищої освіти в реальних не простих умовах сприяє підготовці кваліфікованих спеціалістів нової генерації, які володіють своєю професією на рівні світових стандартів. Зростаючі вимоги до рівня вчителя іноземної мови в закладах середньої освіти покладає велику відповідальність на викладачів вищих професійних навчальних закладів, які готують фахівців цього профілю. Фахівець із високим рівнем сформованості іншомовної комунікативної компетентності здатен бути конкурентноспроможним на широкому ринку праці. Тому сучасна вища

освіта спрямована на постійну модернізацію освітнього процесу, вдосконалення освітніх програм, наповнення їх тими освітніми компонентами, які роблять цей процес найбільш ефективним.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок щодо вивчення проблеми формування комунікативної компетентності внесли такі вітчизняні науковці як Я. Андрейко, Н. Бідюк, О. Боровець, О. Бігіч, Н. Бориско, Г. Борецька, І. Депчинська, О. Дубасенюк, Н. Завиниченко, Н. Курах, Л. Лозинська, І. Ставицька, Н. Сура та інші. Загальнотеоретичні аспекти іншомовної комунікативної компетентності фахівців різних галузей досліджувалися також у працях учених А. Андрієнко, Е. Бібікової, І. Вяхк, Н. Ізорія, О. Кравченко, С. Медведєвої, Л. Нагорнюк, А. Петрової та ін.

Проте сучасні умови навчання у закладах вищої освіти потребують більше уваги приділяти практичним аспектам викладання іноземної мови у майбутніх фахівців в дистанційному режимі із залученням інформаційно-цифрових методів навчання.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності дегіталізації освітнього процесу та особливостей формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами інформаційно-цифрових методів навчання.

Виклад основного матеріалу. Визначальною метою навчання студентів за освітньо-професійною програмою бакалавра з іноземної мови є підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців – учителів німецької й англійської мов – для закладів загальної середньої освіти, викладачів закладу фахової передвищої освіти та інших галузей діяльності, які володіють актуальними професійними знаннями, необхідними для формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти, мають навички практичного застосування новітніх технологій навчання, здатні до творчої педагогічно та культурно-просвітницької діяльності.

Іншомовна комунікативна компетентність, як одна із ключових професійних компетентностей фахівця цієї спеціальності є складним поєднанням, що відображає сформованість іншомовних мовних та мовленнєвих вмінь, комунікативних та соціокультурних навичок та готовність їх застосовувати у своїй професійній діяльності.

Питаннями формування іншомовної комунікативної компетентності займалися такі науковці як О. Бігіч, Н. Бідюк, Н. Бориско, Г. Борецька, І. Ставицька, Н. Сура та ін. Одні розглядають її і як сукупність здібностей, знань, умінь та навичок необхідних для розуміння чужих та продукування власних програм мовленнєвої поведінки (Бідюк, 2012), інші як процес, у межах якого здійснюється обмін комунікантами інформацією іноземною мовою, а також самостійно здійснюється пошук, накопичення та розширення обсягу необхідних професійно значущих знань під час освітнього процесу (Сура, 2003). Також іншомовна комунікативна компетентність розглядається як здатність успішно вирішувати завдання взаєморозуміння і взаємодії з носіями мови, у відповідності до норм і культурних традицій в умовах прямого й опосередкованого спілкування. При цьому метою іншомовної комунікативної компетентності вони вважають не накопичення певного обсягу знань, навичок і вмінь, а власне здатність використовувати їх в іншомовному спілкуванні (Бігіч, Бориско, Борецька, 2013, с. 91).

Складовими іншомовної комунікативної компетентності науковці вважають мовні, мовленнєві та соціокультурні компетентності, формування яких і передбачено в освітньо-професійній програмі бакалавра та які входять до складу спеціальних компетентностей майбутнього спеціаліста.

Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови здійснюється у вищому навчальному закладі двома підходами. Це традиційний підхід, тобто лекційне та лабораторно-практичне викладання іноземної мови та усіх супутніх освітніх компонентів, а також діяльнісний підхід. Відповідно до цього підходу у майбутніх фахівців формуються необхідні професійно значущі навички шляхом створення ситуацій, в яких студенти мають змогу ефективно оволодівати комунікативними знаннями і формувати відповідні вміння, навички та усвідомлення, розвивати власні професійні якості. Компетентність варто розглядати тільки в дії, бо вона є залежною від різноманітних соціальних факторів, і є складною та динамічною структурою, що об'єднує усі складові діяльності вчителя та формується лише у процесі фахового навчання.

Сьогодні в реаліях усе більшого домінування онлайн навчання ми спостерігаємо перехід від традиційних занять до діяльнісного та інтерактивного методу організації навчального процесу. У цьому нам сьогодні активно допомагають освітні цифрові технології та різноманітні цифрові пристрої. Оцифрування звуку, тексту та відео та розміщення його на величезних серверних масивах дозволяє викладачу організувати навчальний процес так, щоб він перетворився в постійний пошук, обробку та засвоєння інформації. Розроблені інтернет-ресурси та навчальні платформи дозволяють автоматизувати засвоєння знання та перетворювати їх за короткий термін у стійкі навички. Широка дигіталізація навчального процесу в Україні спричинена не тільки бажанням модернізувати систему освіти а й сучасними найскладнішими умовами навчання, які склалися в нашій державі, що спричинили перехід на онлайн форму навчання.

Основні аспекти дигіталізації навчання розкриваються в наукових працях українських та закордонних авторів таких як В. Биков, А. Гуржій, М. Жалдак, Н. Морзе, В. Кухаренко, Б. Герщунський, І. Зимня, Є. Полат, І. Gurevych, Frey C., Osborne M., Cachelin J., Widmer J. та ін. Однак поки не вирішеними залишилися багато проблем, які пов'язані з дистанційним, комбінованим, асинхронним навчанням у вищих навчальних закладах та залученням у цей процес цифрових технологій навчання та оптимальне використання наявних освітніх ресурсів.

Освітній контент, який постійно розширюється та оновлюється, потребує певної систематизації та оформлення в уніфіковану систему подачі та опрацювання інформації з певних дисциплін. Зараз цими платформами користуються викладачі освітніх закладів (Moodle, Google Classroom, WebCT, Blackboard), які вже декілька років підтверджує свою гнучкість, ефективність та оптимальність, і дозволяють поєднувати класичне навчання з цифровою формою організації навчального процесу та активно формувати іншомовну комунікативну компетентність майбутніх учителів іноземної мови за методиками комунікативного підходу. На сторінках електронних курсів розміщується аудіо і відео контент, різні види опор – змістові та смислові, словесні й зображальні, різноманітні поточні та підсумкові тестові завдання, а також шаблони, тексти і мікротексти з завданнями; логіко-синтаксичними схеми; посилання на мовні ігри та відеотести, що дають змогу спілкуватися в різних соціальних контекстах та в різних ролях.

Цифровізація навчального процесу та подача освітнього контенту через освітні платформи підвищує пізнавальну мотивацію здобувачів освіти, забезпечує рівний доступ до освіти для усіх здобувачів освіти, розвиває та автоматизує їх навички, у тому числі і «гнучких» навичок (soft skills), а також дозволяє робити контент максимально цікавим та якісним та сприяє активізації усіх учасників освітнього процесу.

Для забезпечення високої якості навчальної діяльності викладач може залучати додатково різноманітні відкриті навчальні онлайн платформи. Наприклад такі німецькі платформи як Iversity, OpenCourseWorld, а також mooin, iMooX та openSAP від таких провайдерів, як Coursera, Udacity, eDx, Khan Academy.

Тож залучення здобувачів освіти в дигіталізований навчальний процес дозволяє дотримуватися основних особливостей формування іншомовної комунікативної компетентності таких як застосування діяльнісного підходу до навчання, використання самостійної позааудиторної підготовки майбутніх фахівців під час вивчення іноземної мови та їх занурення в іншомовне спілкування, використання різноманітних видів навчальної діяльності, широке використання автентичних матеріалів за рахунок використання цифрового освітнього середовища.

Одними із основних принципів формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови є домінування тренувальних завдань та використання автентичних матеріалів (Бігіч, Бориско, Борецька, 2013, с. 122–123). На цих принципах ґрунтуються методи, які доцільно використовувати для формування цього складного феномену. Останнім часом з'являються сучасні методи, які базуються на традиційному комунікативному методі і об'єднують комунікативні та пізнавальні цілі навчання, а також різноманітні технології: ігрові, гейміфікація, технології проблемного, проектного та інтерактивного навчання, а також інформаційно-комунікаційні технології (Бігіч, Бориско, Борецька, 2013, с. 131).

Досвід упровадження цифрових технологій у навчальний процес не можна вважати вивченим достатньо повно. Постійно викладачі-методисти шукають відповідні цифрові інструменти, які допоможуть сформувати набір навичок та вмінь не лише споживати інформацію, але й створювати її. Таким чином з'явилася класифікація цифрових технологій, яка може зробити процес навчання продуктивним, мобільним та автономним. До них належать цифрові інструменти для публікацій та спільного доступу (YouTube), подкасти, електронні книги, відеолекції, документи Google, соціальні закладки (Social Bookmarking), Mind Maps, Wikis, Blogs, тощо.

Особливе місце займають соціальні мережі (Facebook, Instagram, Twitter, Clubhouse, LinkedIn, Ning, Academia.edu тощо), а також інструменти міжособистісного спілкування: електронна пошта, ZOOM, Viber, Telegram, WhatsApp, Skype, Discord. Для ефективного вивчення іноземних мов активно останнім часом використовують мобільні додатки, тобто програмне забезпечення для роботи на смартфонах, планшетах та інших мобільних пристроях.

Дигіталізація освіти є потужною тенденцією реформування і модернізації глобального освітнього середовища. Трансформація освітнього процесу вимагає постійного контролю, який здійснюється за допомогою опитування здобувачів освіти, а також моніторингу взаємин між учасниками освітнього процесу та стейкхолдерами. Цей моніторинг та контроль також забезпечують цифрові інструменти.

Висновки. Отже, використання цифрових інструментів задля формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців на заняттях з іноземної мови має практичну значущість, не тільки роблять процес навчання цікавим, різноманітним та ефективним, а й підвищують якість професійної підготовки студентів, сприяють розвитку їх інтелектуальних і творчих здібностей, формують навички та вміння самостійного здобування необхідних знань.

Перспективними вважаємо видобування сучасної моделі вивчення іноземної мови із застосуванням цифрового інструментарію на заняттях з іноземної мови у ВНЗ. Подальшого дослідження потребують питання укладання методичних комплексів та електронних курсів, які містять освітні цифрові технології та базуються на відповідних електронних ресурсах.

Використані джерела

- Андрейко, Я.В. (2018). Іншомовна професійна комунікативна компетенція. *Педагогічні науки*, 63, 238–241.
- Бігіч, О.Б., Бориско, Н.Ф., Борецька, Г.Е. (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів*. Київ: Ленвіт.
- Бідюк, Н.М. (2012). Комунікативна компетентність майбутнього вчителя філолога: зміст та структура. У *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: збірник наукових праць третьої Міжнародної науково-практичної конференції (12–14 листопада 2012р., Львів)*, 158–160.
- Дубасенюк, О.А., Вознюк, О.В. (2011). *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія*. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 11–18.
- Закон України «Про вищу освіту» (№ 1556-VII) (від 01.07.2014 р.). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Ставицька, І.В. (2013). Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4(30), 280–286.
- Сура, Н.А. (2003). Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно-орієнтованого спілкування. *Вісник Луганськ. державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка*, 4(60), 190–192.

References

- Andreiko, Ya.V. (2018). Inshomovna profesiina komunikatyvna kompetentsiia. *Pedahohichni nauky*, 63, 238–241. (in Ukrainian).
- Bidiuk, N.M. (2012). Komunikatyvna kompetentnist maibutnoho vchytelia filoloha: zmist ta struktura. In *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v suchasni osviti: dosvid, problemy, perspektyvy: zbirnyk naukovykh prats tretioi Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (12–14 lystopada 2012r., Lviv)*, 158–160. (in Ukrainian).

- Bihich, O.B., Borysko, N.F., Boretska, H.E. (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka: pidruchnyk dlia studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv*. Kyiv: Lenvit. (in Ukrainian).
- Dubaseniuk, O.A., Vozniuk, O.V. (2011). *Profesiina pedahohichna osvita: kompetentnisnyi pidkhid: monohrafia*. Zhytomyr: Vydavnytstvo ZhDU im. I. Franka, 11–18. (in Ukrainian).
- Stavytska, I.V. (2013). Inshomovna kompetentnist: mistse defynitsii u terminolohichnomu poli suchasnykh naukovykh sudzhen. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 4(30), 280–286. (in Ukrainian).
- Sura, N.A. (2003). Inshomovna profesiina kompetentnist: holovni pryntsypy ta komponenty protsesu navchannia profesiino-oriientovanoho spilkuвання. *Visnyk Luhansk.derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. T.H. Shevchenka*, 4(60), 190–192. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” (No. 1556-VII) (from July 1, 2014). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian).

Oksana Kovalenko, *Doctor of Pedagogical Sciences, senior teacher of the Department of German Language and Literature with Methods of Teaching of the Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine*

Research interests: *higher school pedagogy, foreign language teaching methods, philology*

DIGITIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS AS A CONDITION FOR EFFECTIVE FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS

Abstract. The article is devoted to the issue of the formation of foreign language communicative competence of future specialists in a higher educational institution. The author describes in detail the main digital tools used to form the communicative competence of future specialists in foreign language classes. The possibilities of digitizing the educational process for its effectiveness are described.

Keywords: foreign language communicative competence; digitization of the educational process; digital tools; future teachers.